

Duurzaam ondernemingsrecht

Ondernemingsrecht 2021/31

Terwijl het demissionaire kabinet-Rutte III en de Tweede Kamer, ondanks het verkiezingsproces, debatteren over avondklokperikelen, het vaccinatiebeleid en datalekken bij de GGD's, sluimert de crisis voort.

De klimaatcrisis – want daar heb ik het over – wordt ook wel als ‘pandemie in *slow motion*’ aangeduid.¹ De gevolgen van klimaatverandering, ook in financiële zin, gaan het menselijke voorstellingsvermogen te boven. De komende decennia zullen tientallen miljoenen mensen te maken krijgen met waterschaarste en overstromingen, armoede, klimaatgerelateerde ziektes en, daaropvolgend, “klimaatvluchtelingen”.² De impact van de klimaatcrisis zal daardoor – uiteindelijk – veel groter zijn dan de coronacrisis.³ Tenzij we nu in actie komen.

Dat klimaatverandering gaande is en niet gewacht kan worden met het nemen van maatregelen, wordt door weinigen meer ontkend. Diegenen die hierover nog twijfels hebben, wijs ik op de prachtige, maar ook confronterende, documentaire “*A life on our planet*” van de Britse bioloog en televisiemaker David Attenborough. In deze documentaire, verschenen in 2020, laat Attenborough zien hoe gedurende zijn leven – hij is van 1926 – de aarde is veranderd. Hoe onze planeet, door toedoen van menselijk handelen, in zeer korte tijd onherstelbaar is verwoest.

Attenborough vat in indringende bewoordingen samen waar duurzaamheid in de kern over gaat.

“We can't cut down rainforests forever. And anything that we can't do forever is by definition unsustainable. If we do things that are unsustainable, the damage accumulates. Ultimately to a point where the whole system collapses.”⁴

De verbinding die Attenborough legt tussen duurzaamheid en het ecosysteem is wederkerig. Door niet-duurzaam gedrag zal het systeem ten onder gaan. Tegelijkertijd moet ons systeem ertoe leiden dat duurzaam wordt gehandeld. Dat geldt voor ons mensen ook – en wellicht: juist ook – als wij ondernemingsactiviteiten verrichten. Het ligt om die reden voor de hand dat er – ook – aandacht is voor duurzaamheid in ons (eco)systeem van ondernemingsrecht.

Die aandacht voor duurzaamheid in het ondernemingsrecht is er op dit moment vooral op Europees en mondiaal vlak. Daar is op zich veel voor te zeggen. Klimaatverandering – maar overigens ook andere onderwerpen die met duurzaamheid te maken hebben, zoals naleving van mensenrechten en het behalen van sociale doelstellingen – houdt niet op bij de grens. Het betekent tegelijkertijd dat belangrijke regelgevende ontwikkelingen op het gebied van het ondernemingsrecht plaatsvinden buiten Nederland. De Europese Commissie fungeert daarbij als aanjager. In eerste instantie door maatregelen voor te stellen die vooral waren gericht op ondernemingen in de financiële sector.⁵ Inmiddels zijn in het kader van de Europese

1 In deze bewoordingen: Rob Wijnberg, *Waarom klimaatverandering een pandemie in slow motion is (en wat we daarvan kunnen leren)*, te vinden op:

<https://decorrespondent.nl/11220/waarom-klimaatverandering-eeen-pandemie-in-slow-motion-is-en-wat-we-daarvan-kunnen-leren/287568600-7a1153b9>.

2 Zie voor een verdere schets van deze inktzwarte scenario's ook het door de Wereldbank, al in 2016, gepubliceerde rapport “*Climate Change Action Plan 2016-2020*”, via

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/24451/K8860.pdf>, met verdere verwijzingen.

3 Theo Kocken, ‘Corona biedt lessen om klimaatcrisis te voorkomen’, *Het Financieele Dagblad* 21 oktober 2020, p. 25.

4 Zie de documentaire “*A life on our planet*”, op minuut 35.

5 Zoals in het Actieplan: duurzame groei financieren (COM(2018) 97). Uitgebreid hierover: F. Beekhoven van den Boezem, C. Jansen & B.A. Schuijling (red.), *Sustainability and financial markets (Law of Business and Finance volume 17)*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

*Green Deal*⁶ de (voorgestelde) maatregelen verbreed waardoor zij ook impact hebben op ondernemingen buiten de financiële sector. Parallel aan deze Europese initiatieven vindt een groot aantal ontwikkelingen plaats op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving, zowel Europees als mondiaal.

In dit themanummer van *Ondernemingsrecht* wordt stilgestaan bij een aantal van deze Europese en internationale initiatieven. In de eerste bijdrage becommentarieert Garcia Nelen het consultatievoorstel van de Europese Commissie van 26 oktober 2020 voor duurzame corporate governance. Hij beschrijft – en bekritiseert – met name het beleidsvoornemen om te komen tot concretisering van de bestuurstaak van vennootschappen en de beoogde invoering van een "due-diligence-verplichting", gericht op – kort gezegd – het identificeren, voorkomen en tegengaan van schendingen van klimaat en mensenrechten. Garcia Nelen besteedt daarbij ook aandacht aan de Nederlandse context.

De tweede bijdrage is van de hand van De Jong. Ook hij schrijft over de voornemens van de Europese Commissie op het terrein van duurzame corporate governance. De Jong betreft in zijn bespreking de aan de Europese voornemens ten grondslag liggende analyse en beschouwt deze kritisch. Ook in de bijdrage van De Jong worden de Europese en Nederlandse initiatieven in samenhang besproken, waarbij De Jong afsluit met een drietal maatregelen waarmee naar zijn mening grotere duurzaamheidswinst valt te behalen.

In de derde bijdrage die in dit themanummer is opgenomen, geven Baks, Rietveld en ondergetekende een overzicht van de lappendeken aan Europese en globale initiatieven op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving. Gecategoriseerd in drie stromingen wordt geschetst welke ontwikkelingen zich in 2020 hebben voorgedaan om te komen tot meer geüniformeerde normen op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving. Uitdrukkelijk wordt ook aandacht besteed aan de politieke component van duurzaamheidsverslaggeving en de vraag of op korte termijn mondiale of Europese oplossingen verwacht mogen worden.

Ik keer nog eenmaal terug naar Attenborough. Hij is een paar jaar ouder dan "onze" regeling van de naamloze vennootschap. Gedurende zijn leven – de periode dus waarin de kern van de wettelijke basis van ons ondernemingsrecht van kracht is – heeft onze planeet ongekende (en onherstelbare) veranderingen ondergaan. Dat roept de vraag op hoe duurzaam het systeem van ons ondernemingsrecht eigenlijk is. Is het toekomstbestendig? Of is het tijd voor modernisering? De Nederlandse wetgever mag dan op dit moment – op zichzelf terecht – de nodige aandacht hebben voor bestrijding van de coronacrisis; het is de hoogste tijd om – aangejaagd door Europese en internationale initiatieven – die discussie (verder) te voeren. Het onderwerp "duurzaam ondernemingsrecht" verdient alle aandacht. Naar ik hoop en verwacht zal het die aandacht de komende tijd ook volop krijgen.

6 *De Europese Green Deal*, Mededeling van de Europese Commissie, 11 december 2019 (COM(2019) 640).